

Norrköping 2021-09-28

Till**Politiker i riksdagens kulturutskott och energipolitiska talespersoner**

Moratorium för nationella planen för vatten (NAP), nu!

Vattenhistoriskt Nätverk (VhN) kräver *moratorium* beträffande den nationella planen för vatten (NAP). Ramverket för genomförandet är ännu inte klart, Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram kommer sannolikt att överprövas, Havs- och vattenmyndighetens vägledning är inte klar vilket gör det odemokratiskt och rättsosäkert att starta processen för den nationella planen.

Uttolkningen av EU-direktiv samt nationella och regionala planer och miljömål hotar Sveriges kulturarv vid vatten. Hela existensen för dessa miljöer äventyras när vattendrag åläggs att återställas och hinder för fiskar undanröjas. EU kräver inte att Sverige river dammar och kraftverk, det har kommissionen klargjort.

I Sverige finns ca 300 arbetslivsmuseer nära vatten, många hembygdsföreningar och små vattenkraftsanläggningar. Dessa är viktiga som boendemiljö, för rekreation och för besöksnäringen. För många av anläggningarna är placeringen i direkt anslutning till ett vattendrag själva förutsättningen för verksamheten.

Men nu hotas många av dessa anläggningar av den nationella plan för vattenkraft som regeringen presenterade förra året. I den läggs det orimliga krav på åtskilliga små aktörer, varav många driver en gammal kvarn eller bevarar en industrimiljö från 1700-talet. I många fall tvingas de till stora kostnader för att ta hjälp av konsulter för att ansöka om tillstånd och upprättande av underlag beträffande kultur- och naturvärden såsom inventering inventera eventuella fornlämningar.

Hos medlemmarna i Vattenhistoriskt Nätverk finns en stark oro att de nya kraven hotar de vattenanknutna kulturmiljöernas existens. Nätverk har i brev till politiker i riksdagen och länsstyrelserna påtalat brister i hanteringen av känsliga kulturhistoriska miljöer.

Vattenhistoriskt Nätverk

Att Helena Törnqvist
c/o Arbetets museum
Laxholmen, 602 21 Norrköping, Sweden

Kunskapsunderlaget är ofta inte uppdaterat och de möjligheter till undantag och hänsyn som finns utnyttjas inte.

Resursfördelningens ojämlikhet till länsstyrelserna blir uppenbara, då kulturmiljöenheternas resurser inte är i nivå med naturenheterna vilket gör att kunskapsunderlag inte sällan är föråldrade eller otillräckliga. Verksamhetsresurserna till länsstyrelsernas kulturmiljöfunktioner har minskat med 30 procent mellan åren 2009 och 2018 enligt Myndigheten för kulturanalys. Så kan vi inte ha det!

Vattenkraftens miljöfonds finansiering av utredning och prövning av miljöåtgärderna i domstol och genomförandet av åtgärder som domstolen beslutat behöver öppnas upp för att inkludera hela miljön inte enbart naturmiljön såsom fallet är idag.

Ett aktuellt exempel är Järle kvarn i Örebro län, med anor från 1600-talet. Här har Järleåns vatten alltsedan medeltid utnyttjats för olika verksamheter; masugn, hammarsmedja, såg och kvarn. Mark- och miljödomstolen beslutade i våras att Naturvårdsverket får riva den gamla dammen, vilket kommer resultera i att vattenspegeln vid kvarnen kommer att försvinna och i stället återskapas en ny forsmiljö.

I EU:s vattendirektiv står miljön i stort i centrum för att uppmärksammas, att tas hänsyn till och att kunna utvecklas, vilket innefattar rekreationsintressen och andra verksamheter av väsentlig betydelse från allmän synpunkt, och andra samhällsintressen än energi, t.ex. kulturmiljö, industri, bostäder och jordbruk” enligt regeringens beslut om Nationell plan för omprövning av vattenkraft (NAP). Utrymmet för dessa hänsyn finns enligt EU:s vattendirektiv och riksdagens beställning är att detta ska utnyttjas.

Detta är en förutsättning, om riksdagen vill att synen på vattenlandskapen och på vattenförvaltningen ska omfatta alla värden, verksamheter och intressen i vattenlandskapen inom ramen för vad som medges av EU:s vattendirektiv och som förespråkas respektive krävs till följd av europeiska landskapskonventionen (ELK) och Århuskonventionen.

Vattenhistoriskt nätverk (VhN) anser att det i regeringens beslut om NAP tydligt framgår att vattenmyndigheterna ska se över statusklassningarna och miljökvalitetsnormerna för vattenförekomsterna i god tid före prövningarna enligt tidplanen för de olika prövningsgrupperna. Detta innebär att statusklassningar och miljökvalitetsnormer efter en sådan översyn kan bli underlag för samverkan, ansökan, prövningar och för efterföljande bedömning av vilka vattenmiljöåtgärder som är rimliga. Att denna översyn verkligen sker är centralt för ett rättssäkert och effektivt genomförande av NAP, även utifrån det som ska uppfyllas enligt ELK och det som åsyftas med andra samhällsintressen i EU:s vattendirektiv.

VhN anser att möjligheten enligt 4 kap. 3 § vattenförvaltningslagen punkterna 1a och 1c att förklara vattenförekomster som Kraftigt modifierat vatten ska utnyttjas i enlighet med regeringens intentioner.

VhN kräver att riksdagen skyndsamt beslutar om moratorium beträffande nationella planen för vatten (NAP).

Om Vattenhistoriskt Nätverk:

Vattenhistoriskt Nätverk – VhN – bildades 2018 och samlar nationella organisationer för att synliggöra och värna kulturmiljön och kulturarvet, sociala värden och människors livsmiljö i svensk vattenförvaltning.

Nätverket arbetar för en helhetssyn där kulturmiljön vägs in på samma sätt och på likvärdig grund som naturmiljön och andra intressen. Vi vill medverka till konstruktiva lösningar till gagn för både kultur- och naturmiljö och för att ta tillvara befintliga resurser i en hållbar samhällsutveckling.

VhN samlar genom Arbetets Museum nationella organisationer som Arbetlivsmuseernas Samarbetsråd, Svenska Industriminnesföreningen, Sveriges Hembygdsförbund, Europa Nostra Sverige och ICOMOS Sverige, Svenska byggnadsvårdsföreningen, Sveriges Jordägarförbund, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Svensk Vattenkraftsförening, Stödföreningen för småskalig vattenkraft samt stöds även av Kulturmiljöfrämjandet.

Sveriges Hembygdsförbund samlar cirka 2 000 föreningar. Arbetets museum har identifierat omkring 1 500 arbetlivsmuseer varav cirka 300 bevarar kulturarv vid vatten. Tillsammans med övriga föreningar i nätverket är vi över 500 000 människor i Sverige som är engagerade. Men långt fler berörs av EU:s Vattendirektiv – i sin boendemiljö, rekreativmiljö och försörjning.

Vattenhistoriskt nätverk

genom

Helena Törnqvist

Arbetets museum